

İmparatorluğa Karşı bir Savaş Makinesi

VolxTheaterKarawane'ın Kırılgan Göçebeliği Üzerine

Gerald Raunig

Çeviri: İlkay Baliç ve Emre Ayvaz

1999'dan 2000'e geçilirken, Avusturya'da, gerici hükümete karşı yapılan protesto gösterileri sırasında,^[1] iletişim gerillaliğinden karşı-istihbarat önlemlerine kadar çok sayıda eylem gerçekleştiren geniş bir sanatsal direniş platformları topluluğu oluştu.^[2] Birkaç ay sonra bu hiperaktif kalabalıktan geriye çok az kişi kalmıştı. Ama bu olumsuz bir şey olarak görülmek zorunda değil. Burada sihirli kelime dönüşüm. 2000 yılındaki direniş hareketi nasıl yoktan varolmadıysa ve çeşitli şekillerde 1990'lı yılların müdahaleci sanat ortamına tekabül ettiyse, 2000'li yılların başında bireylerin deneyimleri ve pratikler de birçok farklı bağlamda ileri götürülmüştü. Aşırı sağ popülist politikalara ulusal ölçekte hücum etmenin artık hiçbir anlam taşımadığı noktada, aktivist sanatçılar küresel protestolarda, sınır rejimlerine karşı ve göçmen hakları mücadelesi konusunda yeni odak noktaları geliştiriyor ve düşünüyorlar.^[3]

Burada, küresel protesto hareketi bağlamında, sanatsal-siyasal pratikler nihayet sanatla aktivizm arasındaki ikiliği geride bırakmış görünüyor. Aktivistler sanat alanında kendi başarılarının peşinden hemen hiç koşmadıkları gibi, özel bir üstünlük ve farklılık elde etmek için de uğraşmıyorlar. Ama yine de sanat tarihinin ya da çağdaş sanatsal pratiğin yöntem ve stratejilerini kullanıyorlar. Bu eylemler, ne sanatsal alanın ne de dar anlamıyla siyasal alanın parçası olan, yeni bir çapraz hareketler bölgesi yaratıyor.

Bu yeni alandaki yeni pratiklerin analizi ve eleştirisi, alana özgü olma, kurumsal eleştiri, etkileşim/katılım gibi eski kategorilerden de, yazarlık, aura ve sanat eseri gibi çok eski kategorilerden de bir fayda bekleyemez. Bunun yerine, onlardan yeterli bir kavrayış türetebilmek için işe söz konusu pratiklerin kendilerinden başlayarak, yeni kategoriler geliştirmek gerekir. Bu yazı, belirli bir güncel örnek ve üç kavram kullanarak bunu gerçekleştirmeye denemesidir. Bu kavramlar, incelenen pratiklerle tutarlı olacak şekilde, estetik teoriden değil, siyaset teorisinden ödünç alınmıştır.

Söz konusu örnek, VolxTheaterKarawane: Bir dizi uzun süreli sanal ve hakiki tartışma sonucu 2001 baharında hazırlanan Karawane, Haziran ayında Viyana'dan yola çıktı, Nickelsdorf'teki Avusturya-Slovakya sınırında, Salzburg'daki WEF zirve toplantısı aleyhindeki protesto gösterilerinin ortasında, Lendava'daki (Hırvatistan/Macaristan) bir sınır kampında, Ljubljana'daki bir tutukevinin önünde ve son olarak da, geçen yaz, Cenova'daki G8 zirvesinin etrafında—ki bu Karawane üyelerinin İtalyan polisi tarafından dört hafta süreyle gözaltında tutulmalarıyla sonuçlandı—eylemler gerçekleştirdi.^[4]

Bu makalede kullanılan üç kavram, Gilles Deleuze ve Félix Guattari'nin cephaneliğinden alındı: Göçebelik, savaş makinesi ve sınırın mikro-siyaseti.

Günümüzde göçebe figürü bir tür modaya dönüşmüş durumda. 1980'li yıllarda Deleuze ile Guattari'nin göçebe oluş kavramı, sörfçüler, tekno-müzişyenler ve internet sanatçıları gibi bazı gruplar tarafından, yanlış bir şekilde, kendilerini ve faaliyetlerini kolaylıkla özdeşleştirebilecekleri makul ve süslü bir metafor olarak anlaşılmişti. Özgürlüğe ve akışa ya da internet aracılığıyla eninde sonunda kavuşulacak demokratikleşmeye düzülen bu gibi methiyelere karşı, kavramın Deleuzecü anlamı savunulmalıdır: Göçebelik, birincisi kırılgandır, ikincisi saldırgandır, üçüncüsü de sınırda konumlanmıştır. Bu yüzden, göçebe oluş sadece iptal edilene kadar varolan, kırılgan bir şeydir—önkoşulu sürekli bir tükeniştir ya da daha kibarca ifade edilecek olursa, amaçla sonuç

arasındaki kurucu fark. Kırılğan oluş, göçebe oluşun koşuludur.

Göçebe oluşun kırılğanlığı VolxTheaterKarawane'in kendisine uygun ya da aslında mümkün olan tek örgütlenme biçimini bulma mücadelesi esas alınarak tarif edilebilir: Bu örgütlenme biçimi kolektiftir. Fazlasıyla uzun konvoylardaki ve kolektif eylemlerdeki planlama tecrübelerinin defalarca gösterdiği gibi, iç patlama kolektifin doğasında vardır. İlave bir güçlük, Karawane'a katılanların sadece Viyanalı ya da Avusturyalı olmaması, mümkün olduğunca farklı arkaplanlara sahip kişiler olması gerektiği yollu idealden ve bunun sonucu olarak, bir sürü farklı dilin bir araya gelmesinden oluşan karmaşadan kaynaklanır. Üçüncü ve kırılğanlık bağlamında en büyük önemi taşıyan sorunsu, başlı başına Karawane'in doğasıyla ilgilidir: Göçebe hareketin kendisi kırılğanlığı yaratır, çünkü kolektif, geleneksel göçebelik tasavvurlarının aksine, daha önceden bilinmeyen yollarda yürür. Kolektif kendini tanımadığı, bilmediği yerlerde buldukça, kararlar vermek ve karmaşayı büyük ölçüde basitleştirmek zorunda kalır: VolxTheaterKarawane, hareket halinde bir kolektif olarak, sürekli böyle farklı derecelerde kırılğanlıkların üstesinden gelmek için uğraşmak zorundaydı.

1990'lı yıllardan bu yana göçebe oluşun bir tür yeniden doğuşuna şahit olduk; mesela, Michael Hardt ve Antonio Negri'nin *İmparatorluk*'unda anahtar bir kavram olarak. Göçebe figürü bir kere daha ortaya çıktığı bu açıkça siyasal bağlamda, hiç şüphesiz 1980'li yıllarda yanlış yorumlandığı bağlamdakinden çok farklı bir nitelik taşır. Ancak, *İmparatorluk*'ta olduğu gibi gezgin entelektüellerin ve siyasal sürgünlerin devinimleri göçebe oluş kavramı altında birbirine karıştırılır; Hardt ve Negri bireysel olarak seçilmiş ve zorunlu göç gibi iki farklı durumu kavramsal olarak birleştirme eğilimi gösterirler. Bu da, kaçınılmaz olarak, göç eden kişilerin fazla abartılı bir şekilde görülmeleri ve böylelikle her şeye kadar *İmparatorluk*'un en önemli muhaliflerine dönüştürülmeleri sonucunu doğurur.

Öte yandan, Deleuze ile Guattari'nin çalışmalarında kitlesel güç hattı iki başka hatla yan yanadır: Moleküler ya da göçmen hattı ile kaçış, kopuş, göçebe hattı. Bu zorunlu göçle, yani bir yerden yeni bir yerleşim ümidi bulunan başka bir yere kaçmakla (yerliyurtlulaşmak) saldırgan göçebe oluş pratiği arasındaki önemli farka tekabül eder. Göçmen hattı iki noktayı birbirine bağlar; birinden ötekine doğru, yersizyurtsuzlaşmadan yerliyurtlulaşmaya doğru gider. Buna karşılık, göçebe hattı bir kaçış hattıdır; yersizyurtsuzlaşma hareketlerini bir akıma, geleneksel anlamda kaçışla hiçbir ilgisi olmayan akıcı bir harekete yönlendirir. Kaçmaktır, evet; ama kaçarken de bir silah aramaktır. Bu göçebelik, kaçış hattının özelliği saldırgan oluşturmaktır. Peki Deleuze ve Guattari ile Hardt ve Negri'ye göre tek, geniş ve küresel bir sıradanlığa gömülme tehdidi altında olan bir dünyada, saldırgan oluş ne anlama gelebilir? Güç her yerdedir, ama aynı zamanda hiçbir yerdedir. Mekânizmaları merkezsiz ve kılavuzsuz bir şekilde işler.

İki yazar çifti de bu duruma, iktidarın hayal edilebilir bir "dışı" olmadığını kabullenerek, birer cevap önerir. Özellikle *İmparatorluk*'ta tekrar tekrar ileri sürülen bir cevaptır bu: Eğer iktidar mekanizmaları bir merkez ve merkezi kılavuzluk olmadan çalışıyorlarsa, onlara dikey olarak her yerden, her türlü yerel bağlamdan saldırmak mümkün olsa gerektir.

Ama ne kadar tatmin edici ve çekici görünürse görünsün, kime ya da neye saldırılacağı muğlak kaldığı sürece, bu tez bulutsu ve belirsizdir. "Her yerde muhalif olmak" çok uygun bir fikir gibi görünse de, içinde bu muhalefetin hem ihtimalini hem de zorunluluğunu barındırdığı için, bazı yerlerin muhalefeti diğerlerinden daha fazla hak ettiğini söyleyebiliriz. Ve Deleuze'ün 'göçebe, hiç yerinden kıpırdamayandır' yollu formülünün aksine, bu yerleri aramak, seçmek ve bu yerlere saldırmak gerekir.

Tek bir yerde yapılan derinliğine yolculuğun, yani Kant'la Deleuze arasındaki bu ikna edici kesişim bölgesinin bile, artık modası geçmiş bulunuyor. Bugün Kant'ın efsanevi evde kalma sendromu, yani Königsberg'den ayrılmasına yol açabilecek her şeyden kaçınmış olması da, Deleuze'ün göçebenin hareket etmeme hali konusundaki ısrarı da, ortalama, baştan aşağı normalize edilmiş gündelik hayatı temsil eder. Bu normalleşme karşısında, enformasyon ve denetim toplumunun mekanizmalarına karşı çıkacak pratiklere ihtiyaç vardır ve bu

pratiklerin tek bir noktada sabitlenmemesi, yerleşik hale gelmemesi gereken taktikler—sermayenin yersizyurtsuz akışı gibi—kullanması gerekmektedir. Sermaye akışına karşı bu pratikler sürekli, kontrol edilmeyen, kendi kendilerini belirleyen kopuş hatları yaratmalıdır. Bu noktada da kendimizi, küresel protestolar (spontane eylemleri, taktik saldırıları, yeni durumlara hızla uyum sağlayışları ve göçebe mekânındaki kaçış hatlarıyla) bağlamındaki sanatsal ve siyasal müdahaleye komşu alanlarda buluruz.

VoxTheaterKarawane bir kaçış hattı boyunca eylemde bulunur, hücum eder, saldırgandır; yani kısaca: Deleuzecü anlamda bir savaş makinesidir. Burada hiçbir şekilde herhangi bir şiddet biçimine gönderme yoktur. Tam aksine, savaş makinesi şiddet ve terör söylemlerinin ötesini işaret eder; devlet aygıtının, temsiliyet düzeninin şiddetine karşı durmayı amaçlayan tam da bu makinedir. Buna karşılık, devlet aygıtı temsiliyet iktidarını temsil edilemez olana dayatmak için uğraşır; örneğin Karawane’i bir “Kara Blok” a çevirerek: İşte bu temsiliyet mekânizmalarına karşı çıkan, savaş makinesidir ya da Hardt ile Negri gibi söylersek, temsili değil tamamlayıcı eylemi yeniden keşfeden, militandır.

İş görünürlük bölgelerinden sürekli kaybolan güç mekânlarının konumlarını saptamaya gelince, asıl işlevi yüklenen sınır olur. Burada kastedilen sınır hiçbir şekilde metaforik anlamdaki sınır değildir; ulus devletin sınırlarında, *İmparatorluk*’un iç sınırlarında, devlet aygıtının bünyesindeki—ve mesela *Tute Bianche* ya da *Pembe-Gümüş Bloklar* tarafından “delinmiş” olan—polis sınırlarında olduğu gibi, somut sınır çizgileridir.

Sözgelimi, Karawane Lendava’daki sınır kamplarının kenarında, görünmez tiyatro ve iritasyon gibi drama yöntemleri kullanarak sınır istasyonları arasındaki tarafsız bölgeyi incelemiştir. Üzerlerinde turuncu önlükler ve BM üniformalarıyla, aktivistler Macar ve Hırvat sınır direklerinin arasına fazladan bir direk dikmiş, arabaları durdurarak sürücülere sınır ötesi pasaportlar ve broşürler dağıtmışlardı. Fakat Karawane’in sloganı olan “Sınır Yok”ta ima edildiği gibi sınırları aşmak, ihlal etmek ya da yok saymak değildir; kastedilen bunun tam tersidir: Ulusal devletin mutlak sınırlarına karşı, sınırlar arasındaki tarafsız bölgede, salınan, göçebe bir sınır alanı yaratmak için yeni sınır direkleri dikmek.

Bu gibi “sınır mikro-siyasetleri” (Guattari) aracılığıyla küresel protestolar dahilindeki çeşitli pratikler, “sanal iktidar merkezlerine dikey saldırı” safhasını geride bırakırlar, ki bu iktidar merkezlerinin her yerde ve hiçbir yerde oldukları farz edilir. Mesele daha ziyade, görünür kılmakla, sanallığa somut olarak saldırmakla, sınır çizgilerini ansızın delmekle ve aynı zamanda, deneysel ve kolektif örgütlenme biçimleri denemekle ilgilidir. Savaş makinesini karakterize eden şey budur: Devlet aygıtına yönelik saldırısı, her zaman, sonu gelmeyen bir alternatif arayışıyla bağlantılıdır ya da Negri ile Hardt’tan hareketle söylemek gerekirse; direniş, başkaldırı ve tamamlayıcı güç bölünemeyen tek bir süreç olarak düşünülecektir.

*Makalenin İngilizcesi “A War-Machine Against Empire: On the Precarious Nomadism of the PublicTheatreCaravan” başlığı ile, http://subsol.c3.hu/subsol_2/contributors2/raunigttext.html ve www.republicart.net web sayfalarında ve yazarın son yayımlanan *Art and Revolution* isimli kitabında yer almıştır. Metin yazarın izniyle Türkçeye çevrilmiş ve yayımlanmıştır.*

[1] Bkz. <<http://www.eipcp.net/diskurs/d04/index.html>>.

[2] Bkz. <<http://www.gettoattack.net>>.

[3] Bkz. <<http://www.wwp.at>>.

[4] Bkz. <<http://www.no-racism.net/nobordertour>>.